

HOL ÁLL A PERC-MUTATÓ?

AVAGY

AZ EU-DESTRUKTÍVOKTÓL A FÖDERALISTÁKIG:

A PÁRTOK VISZONYA AZ EURÓPAI UNIÓHOZ

3.

A Magyarországi Európa Társaság kutatócsoportjának jelentése

2018. március

VEZETŐI ÖSSZEFOGLALÓ

A Magyarországi Európa Társaság immár harmadik alkalommal hozza nyilvánosságra aktuális PERC-jelentését (a „PERC” betűszó a kutatás angol nyelvű címének – Party EU-attitude Report Card – kezdőbetűiből származik). A 2012-ben indított sorozat célja, hogy időről időre felmérje: miként változik a hazai politikai pártok Európai Unióhoz fűződő viszonya egymáshoz és önmagukhoz képest.

Az első PERC-tanulmány elkészítésének az adott lökést, hogy a Magyarország nagyon széles körű politikai támogatással megvalósult 2004-es uniós csatlakozását követő években, különösen pedig a Fidesz-kormány 2010-es kétharmados választási győzelme után az EU-ról való diskurzus korábban jellemző pozitív hangneme elhalványult, és markánsan felerősödött az unióval kritikus, sőt ellenséges tónus. A második PERC-tanulmány publikálása idején, 2014 márciusában az Európai Unió évtizedek óta nem tapasztalt súlyos gazdasági, pénzügyi válsággal és az ennek nyomán felmerült egzisztenciális krízissel küzdött, a hazai politikai szféra pedig nagymértékben megváltozott környezetben készült az aktuális választásokra: a kormánypárt időközben átírta az alkotmányt és megkezdte a jogállami fékek és egyensúlyok rendszerének lebontását. Ez a következő években az illiberális állam kiépüléséhez vezetett Magyarországon: rendszerszintre emelkedett a korrupció, a Fidesz-kormány állandó retorikai harcban áll uniós partnereivel, baráti kapcsolatot ápol antidemokratikus posztszovjet országok vezetőivel, az ellenzék pedig széttöredezett.

A 2018-as országgyűlési választások küszöbén már nyilvánvaló, hogy a következő másfél-két év jelentős változások időszaka lesz az Európai Unióban.

Az integráció kilábalta ugyan a pénzügyi-gazdasági válságból, de mélyültek a társadalmi egyenlőtlenségek. A menekültkrízis valamelyest enyhült, de nem tudni, meddig tart a nyugalmi állapot. Oroszország nem hagy fel a Nyugatot bomlasztani próbáló akcióival, Kína ismét a politikai diktatúra felé vette az irányt, az Egyesült Államok, mint szövetségesi támasz távolodni látszik. Eközben az európai integráción belül erőre kapott az EU-szkeptikus populizmus, ami Nagy-Britanniában egyenesen az EU-ból való kilépésről döntő népszavazáshoz vezetett, több helyütt pedig – s nemcsak Magyarországon – autokratikus, a jogállam és a demokrácia szabályait felrúgó pártok jutottak a hatalom csúcsára.

A külső kihívásokat, a liberális demokrácia értékeinek megrendülését és a dezintegráció veszélyeit érzékelve tavaly az EU több vezető politikusa, köztük Jean-Claude Juncker, az Európai Bizottság elnöke és Emmanuel Macron francia államfő tett közzé az EU jövőjével kapcsolatos forgatókönyveket, amelyekről rövidesen megindulnak a tárgyalások az uniós intézményeken belül. A helyzet képlékeny, de az biztos, hogy a legfontosabb választóvonal azok között húzódik, akik a globális és regionális problémák megoldására az integráció szorosabbra fűzésével keresik a választ – e körön belül inkább csak az a kérdés, hogy mely területeken és mennyire legyen a mainál is intenzívebb a kül- és belpolitikai, a gazdasági és szociális folyamatok összehangolása –, és azok között, akiknek az unióból csak a pénz fontos, a közösség értékeire fütyülnek, hívószavuk a nacionalista, etnicista félelemkeltés, működési elvük a konfliktuskeresés. Az integráció új formáit vissza fogja tükrözni az ez idő alatt kialakítandó, 2021-től hatályos új hétéves uniós költségvetés is. E tárgyalásokon Magyarországot az a kormány fogja képviselni az EU egyik legfontosabb döntéshozó testületében, a Tanácsban, amely a 2018. április 8-ai választásokon hatalomra kerül. A Magyarországi Európa Társaság a mostani PERC-tanulmány kibocsátásával a polgárok megfontolt választási döntéséhez kíván hozzájárulni, megmutatva, hogy mire számíthatnak ezen a létfontosságú területen a politikai arénában jelenleg érdemi szerepet betöltő pártoktól.

A pártok EU-attitűdjét most is az első PERC-jelentés idején kidolgozott, 10 fokozatú PERC-skála segítségével „mértük” meg, besorolva az EU-val kapcsolatos egyes kijelentéseiket, végül pedig a pártok egészét aszerint, hogy az integrációt teljesen elvető, azt teljesen lerombolni szándékozó álláspont és a kiépült föderáció víziójával maximálisan és részletekbe menően egyetértő nézet között hol helyezkednek el. A választáson induló (nem kamu) pártok zöme választási programot készített, és ebbe az EU-val kapcsolatos nézeteit is több-kevesebb részletezettséggel belefoglalta. E programok azonban nem feltétlenül adnak eligazítást arról, hogy mennyire vehetjük komolyan az ígéreteket. A pártok jövőképeként az ad hitelt, ha térben és időben konzekvensek: a múltjuk is igazolja a hirdetett elveket és szándékokat, látszik, hogy értik az integráció logikáját, működését, kritikájuk, követeléseik, ígéreteik koherensek,

Brüsszelben/Strasbourgban nem mondanak merőben mást, mint idehaza az Országgyűlésben, vagy éppen a széles közönségnek a televízióban. Mindezek ellenőrzésére szolgál tanulmányunkban a programokon kívül a pártok főkorifeusaitól összegyűjtött európai parlamenti, országgyűlési, és média-megnyilvánulások mélyelemzése és összehasonlítása.

Az alkalmazott kategóriák ezúttal is a következők voltak:

1.EU-destruktív, 2. EU-fób, 3. kemény EU-szkeptikus, 4. puha EU-szkeptikus, 5. EU-pesszimista, 6. EU-pragmatikus, 7. puha EU-pragmatikus, 8. EU-konstruktív, 9. EU-optimista, 10. föderalista.

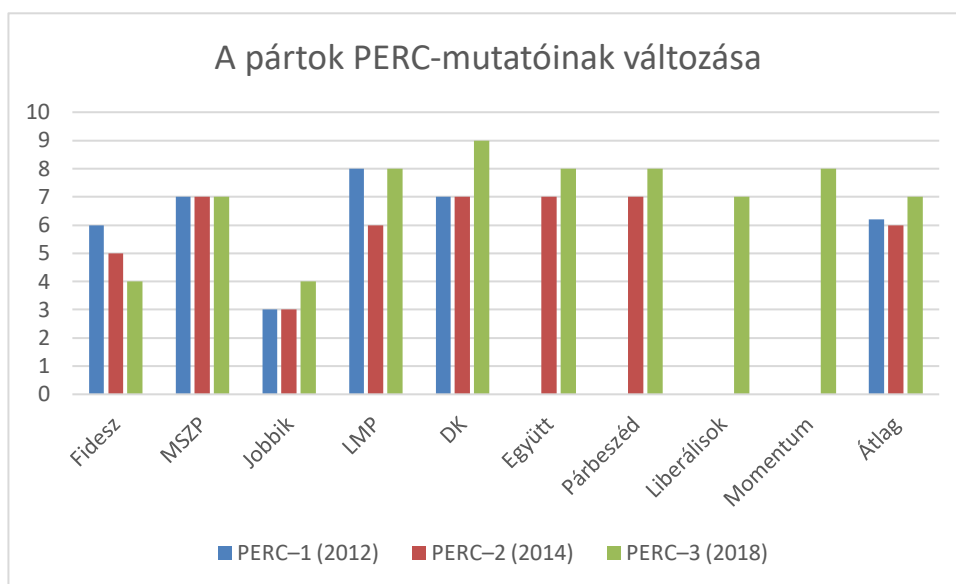
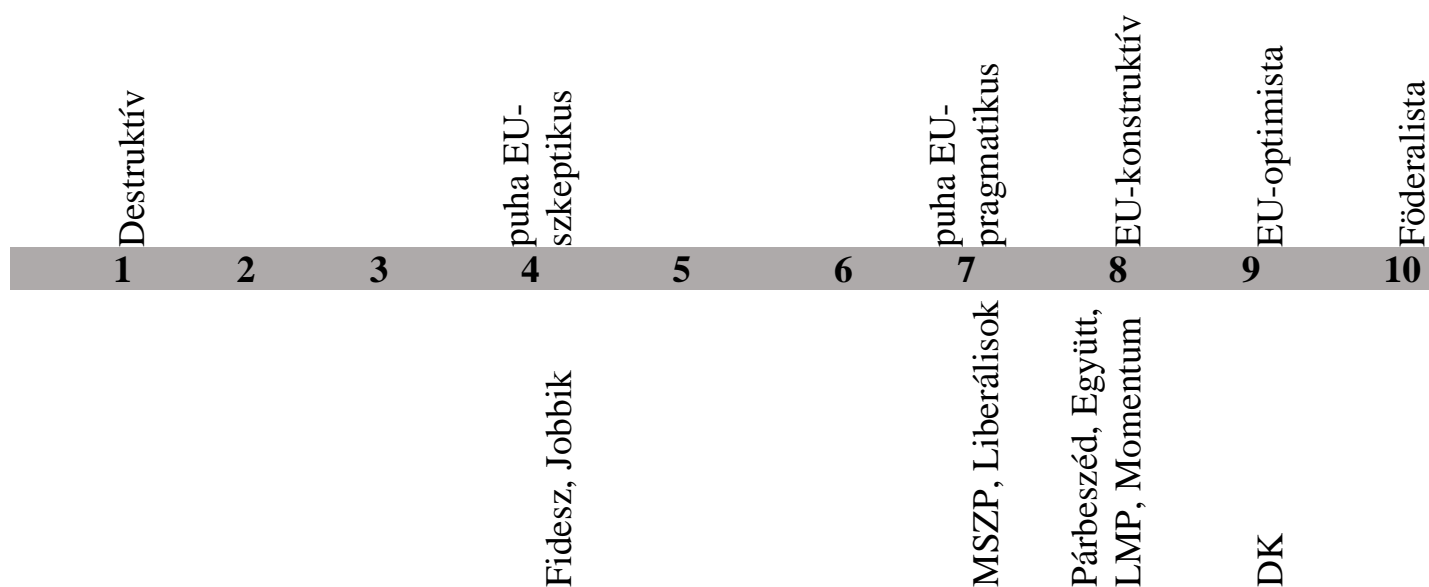
Míg az első PERC-jelentésnek az akkor parlamenti mandátummal rendelkező pártok voltak az alanyai, a másodiknak pedig azok, amelyeknek a közvélemény-kutatások alapján reményük volt az 5 százalékos küszöb elérésére, most – tekintettel az időközben megváltozott választójogi törvényre is – azokat vettük be, amelyeknek a kutatás elindításakor (2017 őszén) esélyük volt országos listára, önállóan vagy választási szövetségben. A vizsgált pártok tehát a következők: **Fidesz–KDNP, Magyar Szocialista Párt, Lehet Más a Politika, Jobbik, Demokratikus Koalíció, Párbeszéd Magyarországért, Együtt, Magyar Liberális Párt, Momentum.** A korábbiakhoz hasonlóan ezúttal sem a ciklus egészét, csupán a második felét, a **2016 elejétől 2017 végéig** (a választási kampány kezdetéig) terjedő időszakot elemeztük. Mivel immár harmadik alkalommal készítettünk PERC-vizsgálatot azonos módszerrel, nemcsak a pártok egymás közötti összevetésére nyílt mód, hanem az „idősebb” pártok eredményeinek időbeli változását is ki tudtuk mutatni.

A pártok PERC-mutatói (PERC–3)

	Fidesz	MSZP	DK	Párbeszéd	Együtt	LMP	Jobbik	Liberálisok	Momentum
Felszólalások az EP-ben	5,6	8	9	8	–	8	3	–	–
Felszólalások az OGY-ben	3,7	7	–	–	7	7	4	–	–
Médiaszereplés	3,6	8	8	8	8	7	4	–	–
2018-as választási program és más program-dokumentumok	–	7	9	8	8	9	4	–	–
Átlag	4,3	7,5	8,6	8	7,7	7,8	3,7	7,3*	8,1*
Szubjektív korrekció	-0,5	-0,5	–	–	–	–	–	–	–
Összesen	3,8	7	8,6	8	7,7	7,8	3,7	7,3	8,1
Kerekítve	4	7	9	8	8	8	4	7	8
Besorolás	puha EU-szkeptikus	puha EU-pragmatikus	EU-optimista	EU-konstruktív	EU-konstruktív	EU-konstruktív	puha EU-szkeptikus	puha EU-pragmatikus	EU-konstruktív

*Felszólalások, program és médiaszereplés együtt.

A pártok elhelyezkedése uniós attitűdjük szerint a PERC-skálán (2018)

Az összesített eredménytábla azt mutatja, hogy 2018 elejére a pártpolitikai mezőny az unióhoz való viszony tekintetében látványosan polarizálódott. Ennek egyik fő magyarázatát az adja, hogy a Fidesz 2010 óta egyre lejjebb húzódott a skálán: míg az első PERC-tanulmány idején, 2012-ben még az EU-pragmatikus (6) besorolást kapta, két évvel később már EU-pesszimistává (5) vált, mára pedig már a puha EU-szkeptikus (4) kategóriába süllyedt (s ezt nem az okozta, hogy az írott és elemezhető választási program hiánya miatt a párt összesített

PERC-értékéből „szubjektív korrekció” címén fél pontot levontunk). Azt, hogy ennél nem rosszabb a helyzet, egyelőre leginkább az akadályozta, hogy – mint a korábbi években is – a kormánypárt európai parlamenti képviselői az integráció és annak esetleges mélyülése iránt viszonylag elfogadóbbnak mutatkoznak, mint a Fidesznek a nemzeti szuverenitást legázoló „Brüsszelt” megállás nélkül támadó itthoni politikusi a magyar Országgyűlésben, nem beszélve az ezt a retorikát a médiában csúcsra járató miniszterelnökről. Utóbbi egyébként próbára tette a PERC-tanulmány készítőit, hiszen megnyilvánulásai olykor az integrációban értelmezhetetlen belső ellentmondásokat tartalmaztak, ennek jellemző példája a szupranacionális intézmények – az Európai Bizottság és az Európai Parlament – elsorvasztásának, megszüntetésének igénye és a „szuverén nemzetek Európája” gondolathoz való ragaszkodás egyidejűleg a közös „európai hadsereg” felállításának követelésével, és a kohéziós támogatások létjogosultsága melletti érveléssel.

Mostani tanulmányunkban a Jobbik egyazon kategóriába került a Fidesszel, de a „találkozóra” úgy került sor, hogy míg a Fidesz lesüllyedt a 4-es kategóriába, a Jobbik a korábbi kemény EU-szkeptikusból puha EU-szkeptikussá „avanzált”. A jobboldali ellenzéki párt belső mozgásai épp ellentétes utat jártak be, mint a Fideszé: itt a párt európai parlamenti képviselői vitték a kemény EU-szkeptikus vonalat, és a párt amúgy következetesen szuverenista hazai politikusi, valamint elnöke ragadtatta magát időnként integrációmélyítési attitűdökről árulkodó kilengésekre, még ha az olyan homályos elképzelésekre vonatkozott is, mint a „bérunió”.

A pártok polarizációjának másik oka a skála felső harmadában bekövetkezett változásoknak köszönhető. Itt elsősorban a Demokratikus Koalíciót (DK) kell megemlíteni, amely a négy évvel ezelőtti 7-es kategóriából mostanra a 9-esbe (EU-optimista) ugrott. Kijelenthető, a jelenlegi magyar politikai palettán a DK a legföderálisabb párt, amely nyíltan vállalja az „Európai Egyesült Államok” létrehozásának eszméjét, és ez ügyben egy sor konkrét javaslattal is élt az elmúlt néhány évben. Az, hogy a DK miért nem kapta a PERC-indexben a legmagasabb, 10-es fokozatot, csak annak tudható be, hogy a párt számos integrációmélyítő elképzelése még ma sem állt össze hézagmentes politikai konstrukcióvá. Itt indokoljuk meg azt is, hogy miért nem kapott egyetlen párt sem 1-es vagy 2-es minősítést. Bár mind a Fidesz, mind a Jobbik részéről bőszéggel regisztrálhattunk keményen EU-szkeptikus, sőt EU-fób megnyilvánulásokat, a vizsgált időszakban egyik párt sem hirdette meg az Európai Unióból való kilépés átfogó programját. S bár – különösen a kormánypárt esetében – az integráció rendszerszintű lebontására vonatkozó szándékok is kirajzolódtak, ezt, ha önellentmondásosan is, az unió adott szintjébe való beletörődés általában ellensúlyozni látszott.

A PERC–3 jelentés talán legfontosabb újdonsága az, hogy míg 2014-ben egyetlen hazai pártot sem tudtunk a 8-as kategóriába besorolni, most négy párt is

ide került. Ezzel az EU-konstruktívnak nevezett „címkével” azokat a pártokat láttuk el, amelyektől – valamiféle Európai Egyesült Államokra vonatkozó átfogó elképzelés nevesítése nélkül – nagyon sok, az európai integráció mélyítésére, kiterjesztésére vonatkozó javaslatot találtunk, különös tekintettel az euró bevezetésére, az EU ún. szociális pillérének létrehozására (vagyis a társadalmi egyenlőtlenségek közösségi eszközökkel történő szűkítésére), az európai ügyészséghez való magyar csatlakozásra, a közös, szolidaritáson alapuló menekültpolitika kialakítására, illetve az uniós kül- és védelmi politika megerősítésére, valamint a jogállam és a demokrácia értékeinek uniós védelmére. Figyelemre méltó, hogy egyaránt ebbe a 8-as kategóriába került a korábban pártszövetségre lépett, de mára különvált Együtt párt és a Párbeszéd Magyarországért (PM) – utóbbi egyebek között miniszterelnök-jelöltje, Karácsony Gergely választási programjának köszönhetően –, valamint az éppen csak színre lépett Momentum (amelynek, értékelhető múlt hiányában, csak a választási programját vizsgálhattuk). Sőt „visszatért” elkötelezetten integrációbarát gyökereihez a Lehet Más a Politika is. Az LMP-nek csak az első, 2012-es PERC-jelentésben tudtunk 8-as besorolást adni, 2014-re ugyanis a zöldpárt bizonyos EU-szkeptikus vonásokat vett fel. Ez a kitérő azonban a múlté: az LMP legutóbbi megnyilvánulásaiban, különösen programdokumentumaiban szinte már csak az EU-konstruktív besoroláshoz illeszkedő, következetesen integrációbarát megnyilvánulásokat regisztráltunk.

Kis híján ide került az MSZP is, de erre csak akkor lett volna mód, ha „szubjektív korrekció” címén nem vonunk le a szocialista párt átlagpontszámából fél egységet. Erre a lépésre a jelentés készítői azért kényszerültek, mert jóllehet a szocialista párt európai parlamenti megnyilvánulásai és a hazai sajtóban kialakított önképe az unió föderációs irányba való további lépéseinek támogatásáról tanúskodik, a 2018-as választási programban ezek a szándékok csak szórványosan, nyomokban tükröződnek vissza, csorbítva a párt hitelességét ebben a fontos kérdésben. Következésképp az MSZP megmaradt a puha EU-pragmatikusnak (7) nevezett PERC-kategóriában (mivel a párt az előző két jelentés esetében is ugyanitt szerepelt, a szocialisták a hazai pártok mezőnyében uniós attitűdjük szempontjából a legstabilabb formációt adják). Míg korábban egyébként a legtöbb párt ebben a mérsékelt/óvatos kategóriában gyülekezett, az MSZP-n kívül most csak a – Momentumhoz hasonlóan nagyon kevés számú értékelhető uniós megnyilvánulással rendelkező – Magyar Liberális Pártot soroltuk ide.

A PERC-jelentések minden alkalommal kimutatják a vizsgált pártok összesített uniós attitűdjét is. Fontos megjegyezni, hogy ez az adat pusztán számtani átlag, amely nem tükrözi sem az egyes pártok tényleges társadalmi politikai súlyát, sem például azt, hogy a közmédia elfogultságai és általában a médiához való hozzáférés egyenlenségei következtében az egy-egy pártról kialakult felületes benyomás mit sugall. Ezekkel a megszorításokkal együtt is

érdekes változás, hogy míg 2012-ben a pártok átlagos PERC-indexe a 10 fokozatú skálán 6,2 volt, ami 2014-re 5,8-ra süllyedt, ez most átlagosan 7 lett. A növekedés nemcsak annak köszönhető, hogy több beágyazódott párt (DK, LMP) feljebb lépett, hanem annak is, hogy a kisebbek is felzárkóztak hozzájuk, sőt a Momentum képében új integrációbarát párt is született – tükrözve egyébként a közvélemény-kutatásoknak azt a megfigyelését, amely szerint a magyar lakosság EU-pártiságát csak kevéssé tudta megingatni a kormányhú média folyamatos „brüsszelezése”. Ezek a fejlemények nyilván szerepet játszanak majd nemcsak az ideai választások kimenetelében, hanem legalább annyira az azt követő politikai folyamatokban is.

A PERC-kutatócsoport tagjai: Bársony Fanni, Gothár Emma, Hegedűs István, Kocsis Györgyi, Nagy Kata, Németh Zsuzsanna, Pál Monika, Schweitzer András, Tófalvi Zselyke, Uszkiewicz Erik, Végh Zsuzsanna.
Kutatásvezető: Kocsis Györgyi

A PERC–1 jelentés itt található:

<http://europatarsasag.hu/sites/default/files/open-space/documents/hungarian-europe-society-percweb.pdf>

A PERC–2 jelentés itt található:

<http://europatarsasag.hu/sites/default/files/open-space/documents/hungarian-europe-society-PERC-2web.pdf>

A Magyarországi Európa Társaság 2000-ben bejegyzett civil, politikai pártoktól független szervezet, kiáll az egységesülő Európa eszméje mellett, és szorgalmazza Magyarország európai integrációjának elmélyítését. A MET elutasítja az emberek helyi, regionális, nemzeti és európai identitásainak egymás ellen fordítását, a nacionalista önzést, az EU-szkeptikus populizmust, a liberális demokrácia értékeivel való szembefordulást, a jogállam intézményeinek lebontását. Ennek szellemében lép fel Magyarországon, valamint a nemzetközi politikai és szakmai közéletben, kapcsolatokat épít és együttműködik más olyan magyar és külföldi civil szervezetekkel, amelyek osztják alapelveit.